

MÓN ĂN “KHOÁI KHẦU” TIẾT CANH, THỊT TÁI MỘT SỐ ĐỘNG VẬT CÓ NGUY CƠ MẮC BỆNH GIUN XOẮN RẤT NGUY HIỂM

TS.BS. Ngô Văn Thanh

Bộ môn Y cơ sở I

1. Đặt vấn đề

Bệnh giun xoắn do một loài giun có tên khoa học là *Trichinella spiralis* gây nên. Giun xoắn ký sinh và gây bệnh cho nhiều động vật nuôi, như: lợn, dê, chó, mèo..., hay động vật hoang dã (lợn rừng, sơn dương, cáo, chồn, sói...). Bệnh giun xoắn được lây từ động vật sang người.

Đây là một bệnh giun ít gặp, nhưng do sở thích ẩm thực ăn tiết canh, thịt tái một số động vật nuôi, động vật hoang dã đã và đang tồn tại, thậm chí có xu hướng lan rộng ra nhiều vùng, địa phương. Vì vậy, bệnh có xu hướng phát triển, có thể gây bệnh cho nhiều người cùng một thời điểm do cùng ăn tiết canh, thịt tái một con vật bị nhiễm giun xoắn đang mang ấu trùng.

Tác hại của bệnh giun xoắn gây ra cho người cũng khá nguy hiểm, ngoài gây viêm ruột, đi ngoài ra máu, giun có thể gây liệt cơ hô hấp dẫn đến tử vong, nếu không được phát hiện và điều trị kịp thời.

Trong nhiều năm qua bệnh giun xoắn ở người được xem là bệnh hiếm gặp trong cộng đồng, việc chẩn đoán cũng gặp rất nhiều khó khăn do dấu hiệu lâm sàng còn dễ nhầm với nhiều bệnh khác. Mặt khác do bệnh ít gặp nên hầu hết cán bộ Y tế không chuyên khoa đều chưa có phản xạ để nhận biết về triệu chứng lâm sàng, cũng như yếu tố dịch tễ nhiễm bệnh giun xoắn. Từ đó chưa có biện pháp xử lý đúng đắn, hậu quả đã chịu thiệt hại đáng kể cho cộng đồng. Ngày nay với những tiến bộ trong kỹ thuật chẩn đoán huyết thanh học Elisa, người ta đã kết hợp với lâm sàng, dịch tễ thì việc chẩn đoán bệnh đã trở nên thuận lợi, chắc chắn hơn cho người bệnh.

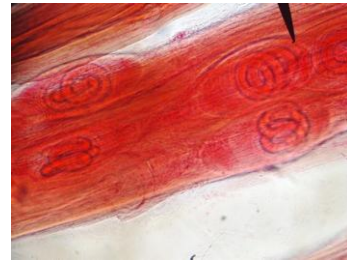
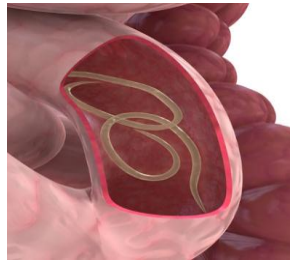
Chuyên đề này hy vọng muốn nhắc nhở cộng đồng cũng như cán bộ Y tế nếu ai muốn quan tâm có một chút lưu ý đến nhiễm bệnh giun xoắn, khi trong khu vực chúng ta sinh sống vẫn tồn tại thói quen ăn tiết canh, thịt tái.

2. Về hình thể của giun xoắn

- *Con trưởng thành*: Giun xoắn có kích thước rất nhỏ mà mắt thường khó nhìn thấy được. Giun có hình ống, con cái có kích thước: 3 - 4 mm x 55 - 60 μ m.

Con đực kích thước: 1,5 mm x 35 - 40 μ m. Con cái có buồng trứng và tử cung, con đực có gai sinh dục [1],[2].

- *Ấu trùng*: Giun đẻ ra tới 550-1500 ấu trùng trong 4-6 tuần lễ, ấu trùng có kích thước: 90 -100 μ m x 60 μ m. Ấu trùng có thể tạo thành kén màu trắng, bên trong chứa 1 ấu trùng, cá biệt có trường hợp nhiều ấu trùng. Sau 1 thời gian khoảng 6-9 tháng kén có thể bị vôi hoá [1].

Giun xoắn(trái và giữa) và Ấu trùng giun xoắn trong cơ động vật(phải)

3. Về quá trình thực hiện chu kỳ của giun xoắn

Giun xoắn sống ở ruột non, có khi cả ruột già, sinh sản hữu tính. Giun xoắn cái đẻ ra ấu trùng, ấu trùng theo mạch bạch huyết về tim, từ tim ấu trùng theo mạch máu tới các tổ chức cơ, nội tạng và tạo thành kén trong tổ chức. Các cơ thường có ấu trùng ký sinh như cơ hoành, cơ liên sườn, cơ vùng cổ, cơ hầu, cơ mắt, cơ chi...

Ấu trùng này không phát triển và tồn tại rất lâu, có thể bị vôi hoá trong các tổ chức. Nếu người và gia súc ăn phải thịt có ấu trùng chưa nấu chín (nem chua, thịt tái, tiết canh...) thì có thể bị nhiễm giun xoắn.

Người là vật chủ của giun xoắn, ngoài ra còn có một số động vật khác bị nhiễm như: lợn, chó, mèo, dê, cừu, chuột, gấu, cáo, chồn, sói... Trên một vật chủ vừa mang giun trưởng thành vừa mang ấu trùng.

Tuổi thọ của giun xoắn trưởng thành ngắn, nhưng tuổi thọ của ấu trùng thì rất cao, có thể tới 25 - 30 năm.

4. Về tác hại của giun xoắn

- Tác hại của ấu trùng gây ra thường nặng, bệnh biểu hiện nhiễm độc, dị ứng, bệnh nhân sốt cao liên tục, đau cơ, khớp, ăn khó nhai, khó nuốt. Suy nhược cơ thể nhanh, có khi rối loạn tim mạch, hô hấp. Bệnh nhân có thể bị tử vong do liệt cơ hô hấp.

- Tác hại của giun trưởng thành gây viêm ruột nặng, có khi xuất huyết, biểu hiện sốt cao, đau bụng, ỉa chảy, phân có máu, bệnh kéo dài 7 - 10 ngày.

5. Về chẩn đoán bệnh giun xoắn

Dựa vào triệu chứng lâm sàng và xét nghiệm

- *Lâm sàng*: Có các triệu chứng đã nêu ở phần tác hại. Bệnh nhân có biểu hiện sốt cao đột ngột, rối loạn tiêu hoá nặng, có khi xuất huyết, đau mỗi cơ, liệt cơ (không đặc hiệu).

- *Các xét nghiệm thường làm*:

- + Xét nghiệm phân bằng phương pháp trực tiếp tìm giun trưởng thành (giai đoạn đầu)

- + Sinh thiết ở cơ tim ấu trùng.
- + Chẩn đoán bằng kháng nguyên: Tìm kháng thể qua xét nghiệm Elisa.
- + Đặc biệt xét nghiệm máu có bạch cầu ái toan thường tăng cao 15-20%, có khi tới 50-60%, thậm chí có thể đến 90%.

6. Tình hình nhiễm bệnh giun xoắn

6.1. Tình hình nhiễm giun xoắn trên Thế giới

Bệnh giun xoắn phân bố rộng khắp nơi trên Thế giới, từ châu Âu, châu Á, châu Mỹ, châu Phi, với mức độ nhiễm khác nhau. Bệnh thường gặp ở nơi có tập quán ăn thịt tái, nem chua, tiết canh, chủ yếu là khu vực châu Á.

Bệnh thường xảy ra 1 vụ dịch nhỏ, khu trú do cùng ăn thịt tái, tiết canh một con vật (chó, lợn, dê, cừu) có ấu trùng.

6.2. Tình hình nhiễm bệnh giun xoắn tại Việt Nam

- Năm 1970, đã phát hiện 1 vụ dịch giun xoắn tại một xã thuộc huyện Mù Căng Chải, tỉnh Nghĩa Lộ (nay là tỉnh Yên Bái). Vụ dịch này có 26 người mắc bệnh do cùng ăn thịt tái dạng nem 1 con lợn, đã có 4 người tử vong [1].

- Tháng 11 năm 2001, tại huyện Tuần Giáo, tỉnh Điện Biên, sau khi ăn 1 đám cưới, có 22 người bị nhiễm giun xoắn do ăn món « Lạp », dạng thịt tái như nem, đã có 2 người tử vong.

- Tháng 6 năm 2012, tại 1 xã của Huyện Mường Lát, Thanh Hóa, đã có 24 bệnh nhân bị nhiễm giun xoắn tại 1 thời gian, do cùng ăn thịt tái, tiết canh 1 con lợn Mường. Kết quả 24 bệnh nhân này đều có triệu chứng lâm sàng điển hình và xét nghiệm Elisa đều dương tính, thẩm định sinh học phân tử là loài *Trichinella spiralis*.

Điều đáng chú ý là ở nhiệt độ 50 °C kén bị chết rất nhanh. Đây là 1 một yếu tố thuận lợi để hạn chế sự nhiễm bệnh nếu ta ăn thịt súc vật bị bệnh qua nấu chín.

7. Phòng bệnh

- Bệnh giun xoắn tồn tại ở động vật hoang dại, nên phòng rất khó (Chuột, gấu, cáo, chồn, sói...).
- Không nuôi lợn thả rông.
- Không ăn thịt chưa nấu chín: nem chua, thịt tái, tiết canh.
- Kiểm tra sát sinh chặt chẽ để loại bỏ con gia súc bị bệnh giun xoắn.
- Phát triển thú Y để bảo vệ gia súc.

8. Điều trị

Chủ yếu là điều trị triệu chứng chống các rối loạn chức năng, chống suy hô hấp, giảm đau, nâng cao thể trạng. Có thể sử dụng 1 trong các thuốc đặc hiệu sau:

- Mintezol(Thiabendazol): 25mg/Kg cân nặng/ngày(chia 2 lần) x 4 ngày.
- Praziquantel: 75 mg/kg CN/ngày(chia 3 lần).
- Albendazol: 15 mg/Kg cân nặng/ ngày x 10 ngày.
- Nên kết hợp Corticoide chống phù nề, phản ứng của bệnh nhân và các Vitamin B,C.

9. Kết luận và khuyến cáo

Bệnh giun xoắn tuy hiếm gặp, nhưng luôn tiềm ẩn trong cộng đồng, do sở thích ăn tiết canh, thịt tái vẫn còn tồn tại ở nhiều địa phương. Thói quen nuôi lợn thả rông vẫn còn khá phổ biến ở các làng, bản miền núi và vấn đề nuôi gia súc chủ yếu theo các hộ gia đình nhỏ lẻ, không được giám sát dịch bệnh chặt chẽ. Công tác quản lý sát sinh chủ yếu là quan sát trực quan bằng mắt thường, không có phương tiện xét nghiệm hỗ trợ, dẫn đến dễ bỏ sót gia súc bị bệnh, làm tăng nguy cơ nhiễm bệnh cho người tiêu dùng. Đội ngũ cán bộ chuyên khoa lại quá ít, cán bộ Y tế không được tập huấn, tiếp cận với phương pháp chẩn đoán bệnh giun xoắn do bệnh không xảy ra phổ biến. Người dân thì thiếu hiểu biết về nguyên nhân, phương thức lây truyền và tác hại của bệnh giun xoắn. Vì vậy, họ vẫn bình thường thức các loại thức ăn tươi sống mà người dân địa phương yêu thích, làm tăng nguy cơ nhiễm bệnh.

Chuyên đề này nhằm mục đích trang bị cho sinh viên Y Dược một số kiến thức về bệnh giun xoắn, để sau này là tuyên truyền viên chủ yếu cho người dân về ý thức phòng chống bệnh, làm giảm tỷ lệ mắc và nguy cơ tử vong do giun gây ra.

Qua chuyên đề này, chúng tôi mong rằng người dân, cũng như nhiều cán bộ Y tế hiểu biết thêm về tác hại, đường lây và cách phát hiện bệnh. Khi bệnh nhân có một số triệu chứng như chuyên đề đã nêu, giúp chúng ta nghĩ đến bệnh này để có một chẩn đoán chính xác, điều trị đúng hướng, đem lại hiệu quả điều trị cho người bệnh, tránh các thiệt hại và tử vong đáng tiếc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Văn Đề và Phạm Văn Thân (2012). *Ký sinh trùng Y học*, Giáo trình đào tạo Bác sỹ đa khoa, Đại học Y Hà Nội, NXB Y học, Hà Nội, 2012, tr: 239-241.
- [2]. <https://123doc.org//document/2841252-benh-giun-xoan-trong-thu-y.htm>.
- [3]. <http://www.impehcm.org.vn/noi-dung/kham-benh-giun-san/phac-do-dieu-tri-benh-giun-xoan.html>.